

УДК 65.050.9

У. В. Кмецінська,

*провідний спеціаліст відділу організаційно-адміністративного забезпечення
Державний науково-дослідний інститут митної справи*

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА МИТНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Проголошений Україною напрямок інтеграції до Світового Співтовариства, насамперед, вступ до Світової організації торгівлі та інтеграція у Європейський Союз, виявляється неможливим без забезпечення надійного захисту прав інтелектуальної власності на рівні, що відповідає міжнародним стандартам.

Нагальна необхідність ефективної правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності для України зумовлюється обраною нею стратегією побудови цивілізованих ринкових відносин, забезпеченням соціальної орієнтації економіки та інноваційного соціально-економічного розвитку, що має спиратися, насамперед, на активізацію власного інтелектуального потенціалу. При цьому, слід врахувати як національну специфіку формування і розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності, так і відповідний міжнародний досвід, пов'язаний в першу чергу із створенням сучасного правового поля та запровадженням дієвих механізмів реалізації правових норм, у тому числі шляхом сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання нормативно-правового врегулювання та механізми реалізації захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України досліджували такі науковці та практики: І. Василенко, Н. Волкова, Є. Додін, В. Дроб'язко, Р. Еннан, В. Жаровий, Ю. Капіца, І. Коросташова, І. Стрижак, О. Тропіна та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, проблема захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні, у тому числі – особливості ведення і використання органами Державної фіскальної служби України (далі – ДФС) митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону (далі – Митний реєстр), залишається недостатньо вирішеною.

Метою статті визначається проведення аналізу положень чинного митного законодавства України з питань сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення методичного забезпечення та норм чинного законодавства України з питань митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності.

Результати дослідження. Сучасний розвиток світової економіки характеризується кардинальними змінами у визначенні напрямів економічного прогресу. Основні акценти сьогодні переміщуються на прискорений інноваційний розвиток, перехід до стратегії, що базується на знаннях та інтелекті. Основу такого розвитку становлять інтелектуальні надбання нації, наукові досягнення, процеси перетворення результатів творчої діяльності у виробництво матеріальних та духовних благ.

В Україні необхідно сформулювати і запровадити прийнятну модель інтеграції інтелектуального потенціалу нації у внутрішній і світовий ринки, забезпечивши ефективний захист прав інтелектуальної власності. При цьому, слід врахувати як на-

ціональну специфіку формування і розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності, так і відповідний міжнародний досвід, пов'язаний, в першу чергу, із створенням сучасного правового поля та запровадженням дієвих механізмів реалізації правових норм.

Міжнародні положення щодо захисту прав інтелектуальної власності, викладені в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС), яка є однією з основних угод Світової організації торгівлі.

Відповідно до вимог частини III Угоди ТРІПС «Захист прав інтелектуальної власності» країни-учасниці зобов'язуються забезпечити на своїй території дію таких процедур, які дозволяють здійснювати заходи, що запобігають порушенню законодавства у сфері охорони прав інтелектуальної власності та їх недопущення [1].

Сьогодні Україна є членом Світової організації торгівлі, і це головний аргумент на користь формування законодавчої бази й організаційної системи державних органів, які прямо або опосередковано забезпечуватимуть захист прав у сфері інтелектуальної власності.

Згідно із Митним кодексом України (далі – МК України) одним з першочергових завдань органів ДФС України є – сприяння захисту прав інтелектуальної власності, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів [ст. 544]. Органи ДФС України здійснюють контроль за переміщенням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, за наявності відомостей про ці товари у митному реєстрі.

Станом на 11.08.2014 року митний реєстр містить відомості про 1 972 об'єкта права інтелектуальної власності [3]. Як правило, це промислові зразки та знаки для товарів і послуг відомих торгових марок (LG, Panasonic, Coca-Cola, GIVENCHY, Чумак, Садочок тощо).

Погоджуємося з думкою О. М. Тропіної, що реєстрація товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності у ДФС України – це передбачена в митному законодавстві процедура засвідчення факту зацікавленості правовласника у сприянні захисту його прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України [4, с.12].

Відповідно до положень частини другої статті 398 МК України правовласник, який має підстави вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право подати до ДФС України заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності шляхом внесення відповідних відомостей до митного реєстру [2].

Положеннями статті 399 МК України встановлено, що у разі, якщо орган ДФС України на підставі даних митного реєстру виявляє ознаки порушення прав інтелектуальної власності щодо товарів, пред'явлених до митного контролю та митного оформлення, їх митне оформлення призупиняється, а товари підлягають розміщенню на складі цього органу. У день прийняття рішення про призупинення митного оформлення товарів орган ДФС України засобами факсимільного та/або електронного зв'язку повідомляє правовласника про факт пред'явлення цих товарів до митного оформлення, а декларанта – про причини призупинення їх митного оформлення, а також повідомляє декларантові найменування та адресу правовласника [2].

Очевидно, що таке право митний орган може реалізувати виключно лише за умови наявності відомостей про особу, якій відповідно до законодавства України належать майнові права на такі об'єкти інтелектуальної власності.

На наш погляд, така законодавча конструкція викликає об'єктивну потребу створення органами ДФС України відповідних баз даних, які мають відповідати певним вимогам:

по-перше, бути достовірними;
по-друге, підтримуватися у контроль-
ному стані;

по-третє, бути відкритою для надання
можливості суб'єктам зовнішньоекономіч-
ної діяльності прогнозувати свої операції;

по-четверте, їх існування та створення
не повинно призводити до порушення прав
інших суб'єктів.

Створення таких баз даних має відпові-
дати принципам захисту основоположних
прав і свобод людини і громадянина, зокре-
ма права на невтручання в особисте життя,
у зв'язку з обробкою персональних даних.

Так, наприклад, у разі, якщо право-
власником є фізична особа, то включення
органом ДФС України відомостей про фі-
зичну особу до власної бази даних повинно
відповідати вимогам Закону України «Про
захист персональних даних» зокрема:

- база даних повинна бути зареєстрова-
ною у відповідному реєстрі баз персональ-
них даних;

- включення відомостей про особу по-
винно відбуватися на підставі закону та за
згодою суб'єкта персональних даних;

- поширення відомостей про суб'єкта
персональних даних повинно здійснювати-
ся за його згодою.

При цьому Закон України «Про захист
персональних даних» [5] вимагає регулю-
вання таких питань виключно на законо-
давчому рівні.

Відповідно до положення пункту 17
частини першої статті 4 МК України контра-
фактні товари – товари, що містять об'єкти
права інтелектуальної власності, ввезення
яких на митну територію України або ви-
везення з цієї території є порушенням прав
інтелектуальної власності, що охороняють-
ся відповідно до закону [2].

Погоджуємось з думкою Д. Скачко
з приводу того, що юридична констата-
ція компетентним органом факту пору-
шення прав на об'єкти права інтелек-
туальної власності має дуже важливе
значення і від неї залежить настання
цілого комплексу правових наслідків
[6, с.78].

На нашу думку, МК України містить
певні прогалини, що перешкоджають вста-
новленню об'єктивної істини у справах про
порушення митних правил на підставі по-
рушення прав інтелектуальної власності,
що охороняються відповідно до закону.

Так, положеннями частини чотирнад-
цятої статті 399 МК України встановлено,
що у разі, якщо протягом строків, зазначе-
них у частині другій цієї статті, порушен-
ня прав інтелектуальної власності під час
переміщення через митний кордон Укра-
їни товарів, щодо яких прийнято рішення
про призупинення митного оформлення,
буде підтверджене висновком експертизи,
проведеної відповідним уповноваженим
органом, то в установленому МК Укра-
їни порядку орган ДФС України порушує
справу про порушення митних правил, а
товари – безпосередні предмети правопо-
рушення вилучаються [2]. Натомість, екс-
перт не може дати відповідь на ключове
правове питання: чи порушені права на
об'єкти інтелектуальної власності? Оскіль-
ки, встановлення контрафактності товарів
є виключно правовим питанням, надання
відповіді на таке питання виходить за рам-
ки експертного дослідження.

Разом з тим, переміщення через мит-
ний кордон товарів з порушенням права
інтелектуальної власності може мати на-
слідком призупинення митного оформ-
лення товарів з подальшим зверненням
правовласника до суду із захистом своїх
майнових прав та притягнення винної осо-
би до адміністративної відповідальності.

Наявність такої правової ознаки як
контрафактність товарів є необхідним еле-
ментом складу адміністративного право-
порушення, передбаченого статтею 476 МК
України, та водночас входить до предмету
доказування в ініційованій правовласни-
ком судовій справі.

Існування двох паралельних процесів
може призводити до прийняття взаємови-
ключних рішень в обох справах, при цьому
процесуально не пов'язаних між собою.

Проводження у справах про порушення
митних правил, в силу процесуальної ско-

роченості останнього, навіть не дозволяє залучити у процес правовласника в якості самостійної процесуальної фігури (потерпілого) та дати можливість висловити власну правову позицію, що, безперечно, обмежує можливість встановлення повною мірою істини у справі.

Тому, на нашу думку, питання контрафактності товару має вирішуватися поза межами провадження у справах про порушення митних правил у порядку господарського/цивільного судочинства. Вважаємо, що притягнення до адміністративної відповідальності за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності має здійснюватися після винесення судом відповідного рішення.

Орган ДФС України призупиняє митне оформлення пред'явлених до митного контролю та митного оформлення товарів, якщо на підставі даних митного реєстру виявляє ознаки порушення прав інтелектуальної власності.

Не пізніше наступного робочого дня, після прийняття такого рішення, орган ДФС України повідомляє правовласника про факт пред'явлення цих товарів до митного оформлення. Датою отримання такого повідомлення законодавець вважає день, коли органом ДФС України таке повідомлення надіслано засобами факсимільного зв'язку, електронної пошти тощо. На сьогодні існує проблема визначення фактичної дати отримання правовласником повідомлення від органу ДФС України. Адже, правовласник, внаслідок об'єктивних причин (відпустка, відрядження тощо), може й не ознайомитись із повідомленням, що призведе до випуску контрафактної продукції у вільний обіг, а як наслідок – правовласнику буде заподіяно шкоду.

Відповідно до МК України, правовласник повинен письмово поінформувати орган ДФС України, що призупинив митне оформлення, про звернення до суду з метою забезпечення захисту прав інтелектуальної власності або звернутися до такого органу з письмовим мотивованим клопотанням про

продовження строку призупинення митного оформлення товарів. Якщо цього не буде зроблено, товари, митне оформлення яких було призупинено, підлягають митному оформленню в установленому порядку. При цьому, Митний кодекс не вказує, що буде підтвердженням звернення до суду. Вважаємо, що доказом може бути копія позовної заяви з проставленим вхідним номером та штампом відповідного суду.

Якщо правовласник подасть органу ДФС України ухвалу суду про заборону вчинення певних дій у справі про порушення прав інтелектуальної власності або інше рішення уповноважених державних органів з цього питання, орган ДФС України продовжує призупинення митного оформлення товарів на строк, встановлений цими органами. Виникає питання, що саме можна вважати «рішенням по цьому питанню». Чи можна вважати ухвалу про прийняття справи до розгляду рішенням, яке дозволить органам ДФС України продовжити термін призупинення митного оформлення на час розгляду справи в суді? Здається, що можна. І саме це дозволило б якісніше забезпечувати захист прав добросовісних правовласників.

На наш погляд, такий порядок митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності на підставі даних митного реєстру не відповідає сучасним вимогам охорони прав інтелектуальної власності, з таких підстав.

Законодавець покладає на правовласника обов'язок звернутися до суду за захистом своїх прав. З одного боку, це правильно, адже виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання, належить правовласнику. З іншого боку, сам правовласник своїми діями (внесення товару до митного реєстру; надання всебічної достовірної інформації про зареєстрований товар; присутність під час виконання митних процедур тощо) виявляє зацікавленість у тому, щоб органи ДФС України провели спеціальні заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності. Незвер-

нення правовласника за захистом своїх прав до суду або ненадання органу ДФС України відповідного клопотання (в тому числі з об'єктивних підстав) призводить до того, що контрафактні товари випускаються у вільний обіг. Актуальним це питання стає під час переміщенні через митний кордон товарів, що можуть зашкодити здоров'ю (наприклад, лікарські препарати, косметичні вироби, продукти харчування тощо).

Одна справа, коли переміщуються «магніти на холодильник» з позначенням логотипу турніру «ЄВРО 2012» та знаку «EURO 2012». Інша справа – контрафактні товари (парфуми відомих брендів, косметика, ліки тощо), використання яких може зашкодити здоров'ю населення.

Увезення та розповсюдження контрафактної продукції пов'язано із заниженням митної вартості товарів та фальсифікацією кількісних і якісних показників товарів, що впливають на розрахунок митних платежів.

Проблема в тому, що іноземні та українські компанії часом самі не зацікавлені захищатися від підробок. По-перше, при звинуваченні у виробництві неякісної продукції завжди можна сказати, що споживач постраждав від контрафакту, а не від оригіналу. По-друге, захист від контрафакту – задоволення не з дешевих, і дозволити собі викласти чималі гроші можуть тільки лідери ринку. Втім, не поспішають розщедритися на боротьбу з фальшивою продукцією і далеко не бідні міжнародні компанії. Причина банальна: український ринок поки що не настільки привабливий, щоб за нього боротися.

Висновки. Внесення до МК України норм міжнародних угод, до яких приєдна-

лася Україна у сфері прав інтелектуальної власності є важливим кроком у гармонізації національного законодавства із світовими стандартами у цій сфері. Але з огляду на кон'юнктуру та реалії сьогодення імplementовані норми поки що часто є бездієвими та малоефективними.

Аналіз положень МК України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України дозволив виявити коло проблем їх реалізації на практиці органами ДФС України, а також дослідити закладений законодавцем механізм сприяння захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні в умовах розвитку міжнародної торгівлі та наближення до ЄС.

За результатами проведеного дослідження необхідно зауважити про:

Необхідність узгодження положень митного законодавства з нормами Закону України «Про захист персональних даних» під час створення, ведення та використання інформації з митного реєстру.

Доцільність деталізації положень статті 399 МК України щодо визначення конкретного документа, підтверджуючого факт звернення правовласника до суду.

Можливість притягнення до адміністративної відповідальності за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності виключно після винесення судом відповідного рішення.

Викладені автором положення будуть корисними для практичної діяльності органів ДФС України, а також подальших наукових досліджень у цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності: Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994; СОТ // Офіційний вісник України від 12.11.2010. – 2010. – № 84. – с. 503. – ст. 2989.
2. Митний кодекс України: Верховна Рада України // Відомості Верховно Ради України від 09.11.2012. – 2012. – № №44, 48. – 1858 с. – ст. 552.
3. Перелік об'єктів права інтелектуальної власності, включених до митного реєстру. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sfs.gov.ua/data/material/000/062/100237/ovi_11.08.2014.xls

4. Тропіна О. М. Організаційно-правові засади здійснення митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / НАДПС України / О. М. Тропіна. – Ірпінь, 2003. – 20 с.
5. Про захист персональних даних: Закон від 01.06.2010 № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України від 27.08.2010. – 2010. – № 34. – 1188 с. – ст. 481.
6. Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти) [Текст]: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2012. – Т. 1. – 354 с.
7. Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного та національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. – К.: «К.І.С.», 2007. – 448 с.

Кмецінська У. В. Захист прав інтелектуальної власності за митним законодавством України

Анотація. Проведено аналіз наданих органам ДФС України правомочностей щодо ведення і використання митного реєстру при сприянні захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України, а також розроблено пропозиції щодо вдосконалення методичного забезпечення та норм чинного законодавства України з питань митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності.

Ключові слова: сприяння захисту прав інтелектуальної власності, митний реєстр, контрафактний товар.

Кмецинская У. В. Защита прав интеллектуальной собственности в таможенном законодательстве Украины

Аннотация. Проведено анализ предоставленных органам ДФС Украины полномочий по ведению и использованию таможенного реестра при содействии защите прав интеллектуальной собственности во время перемещения товаров через таможенную границу Украины, а также разработаны предложения по усовершенствованию методического обеспечения и норм действующего законодательства Украины по вопросам таможенного контроля и таможенного оформления товаров, которые имеют объекты права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: содействие защите прав интеллектуальной собственности, таможенный реестр, контрафактный товар.

Kmetcinska U. Effectiveness of the Protection System of intellectual property rights on board

Annotation. An analysis of eligibilities of the state Fiscal Service and using of Customs Register on the facilitate to protection of intellectual property rights at the moment of goods crossing the board are executed. Propositions as for development of methodical provision and novels of Ukrainian legislation on the questions of customs control and customs clearness of goods which include objects of intellectual property rights, are worked out.

Keywords: facilitate to protection of intellectual property rights, Customs Register, counterfeit goods.

